

Schaffhausen' de Müslüman Yaşamı

Talepler, Düşünceler ve Öneriler

Integres

Ön Sözü

“Belediyede Köprüler Kurmak” projesi; diyalog, katılım ve saygılı bir birlikte yaşam için çalışmaktadır. Merkezde, Schaffhausen toplumunun yaklaşık yüzde on birini oluşturan, ekonomik açıdan önemli bir rol oynayan ve çoğu İsviçre vatandaşı olan –ancak siyasî olarak neredeyse hiç sesi olmayan– Müslüman nüfus yer almaktadır. Projenin amacı, bu topluluğun sesinin duyulmasını sağlamak ve siyasi karar alıcılarla yürütülen alışverişi teşvik etmektir.

Köprüler iki taraftan kurulur: Kendini toplumumuzun bir parçası olarak gören Müslüman bir nüfus ile dinlemeye hazır olan, talepleri alıp değerlendiren ve birlikte çözümler geliştirmeye açık olan kamu makamları arasında.

Kamu algısında radikalleşmeyle ilgili manşetler baskındır; bu durum, pek çok Müslümanın, özellikle ikinci ve üçüncü kuşaktan olanların, zarar gördüğü çarpıtılmış bir tablodur. Şuna inanıyoruz: Bu tür eğilimlerin önüne geçmenin en etkili yolu, insanları sürece dahil etmek, onları dinlemek ve kendi bakış açılarını ortaya koymaları için cesaretlendirmektir. Projemiz tam da burada devreye giriyor. Mart 2026’da yapılacak ortak bir konferans, Schaffhausen Kantonu’ndaki Müslüman toplulukların taleplerini ele alacak ve daha fazla katılım ile toplumsal birlikteliğe giden yolları gösterecektir.

Bu proje ile sürdürülebilir bir iş birliği için bir temel oluşturmak ve entegrasyonu daha da güçlendirmek istiyoruz. İhtiyaç tespitimize dayanarak hedefe yönelik tedbirlerin geliştirilmesi ve ilgili aktörlerin uzun vadede diyalog ve katılım süreçlerine dahil edilmesi öngörülmektedir.

Yayıncı ve İletişim:
Integres
Krebsbachstrasse 61
8200 Schaffhausen
+41 052 624 88 67
www.integres.ch
© 2026 Integres

Metinler:
Bettina Bussinger

Tasarım ve illüstrasyon:
Evelyn Trutmann
evelyntrutmann.ch

Belediyelerde Köprüler Kurmak – DACH Bölgesinde Müslümanların Katılımı ve Toplumsal Birlikte Yaşam“ projesi; Robert Bosch Vakfı tarafından finanse edilen ve Eugen Biser Vakfı çatısı altında yürütülen Bavyera İslam Danışmanlığı’nın (Bayerische Islamberatung) bir alt projesidir.

Proje ve bu broşür, daha büyük bir bütünün parçasıdır: Merkezi Münih'te bulunan Eugen Biser Vakfı'nın yürüttüğü üç uluslu "Belediyede Köprüler Kurmak – DACH Bölgesinde Müslüman Katılımı ve Toplumsal Birlikte Yaşam" projesinin bir parçası. Böylece Almanya, Avusturya ve İsviçre'de İslam Danışmanlığı ekibi tarafından eşlik edilen altı girişimden biridir. Projeye katılımımız kapsamında Schaffhausen'de Müslüman nüfusla başarılı bir birlikte yaşam için birçok faydalı fikir ve ilham edindik. Verimli iş birliği ve gösterdikleri bağlılık için Dr. Hussein Hamdan ve Tim Florian Siegmund'a içten teşekkür ederiz.

Proje aynı zamanda 2006'dan beri var olan ve 2016'da Schaffhausen Dinler Bildirgesi ile sonuçlanan Schaffhausen Dinlerarası Diyalog'un somut bir meyvesidir; Federal Anayasa'nın 15. maddesi anlamında barış, saygı ve diyaloga bir bağlılık beyanı. Dinlerarası Diyalog'un 20. yılı vesilesiyle bu proje, karşılıklı anlayış ve toplumsal birliktelik için bir başka güçlü işaret koymaktadır. Dinlerarası diyalogumuzdaki yol arkadaşlarımızla birlikte bu hedef için çalışmaktan memnuniyet duyuyoruz.

Sara De Ventura ve Bettina Bussinger

Integres – Schaffhausen Entegrasyon Uzmanlık Merkezi

Schaffhausen Kantonu ve Şehri ile Neuhausen am Rheinfall

Belediyesi'nin Yetkili Yürütme Kurulu Üyelerinin Ön Sözü

Integres ve ortakları tarafından başlatılan bu proje bizim için önemli bir konudur. Müslüman nüfus toplumumuzun sağlam bir parçasıdır ve onların toplumsal birlikte yaşama aktif katılımı herkesin yararına. Yerel cami toplulukları, büyük ölçüde gönüllü emekle Müslüman vatandaşlarımızın manevî rehberlik hizmetlerine erişimine, eğitime ve karşılıklı anlayışın oluşmasına önemli katkılar sunmaktadır; örneğin Schaffhausen okulları için cami rehberli turları düzenleyerek. Bu fiilî köprü kurma faaliyeti için kendilerine büyük teşekkür ve takdir borçluyuz.

Bu nedenle, Müslüman nüfus ile siyaset arasındaki diyalogu güçlendirmeyi hedefleyen bu girişimi destekliyoruz. İhtiyaçlarının ve öz değerlendirmelerinin önceden toplanması –burada en önemlileri sunulmaktadır– gelecekteki birlikte yaşama yönelik ideal bir temel oluşturur; biz de memnuniyetle destek olmaya hazırız.

Marcel Montanari

Schaffhausen Kantonu Hükümet Üyesi (Regierungsrat)

Christine Thommen

Schaffhausen Şehri Sosyal İşler Sorumlusu (Sozialreferentin)

Sabina Tektas-Sorg

Neuhausen am Rheinfall Belediyesi Sosyal İşler Sorumlusu (Sozialreferentin)

Müslüman Proje Ortaklarının Ön Sözü

Köprü Kurucular Projesi'ndeki iş birliği bizde pek çok farkındalık yarattı. Öncelikle bizler ve topluluklarımız birbirimizi daha yakından tanıdık ve artık tüm Schaffhausenlilerin saygılı bir şekilde birlikte yaşaması için birlikte çalışmayı çok değerli buluyoruz. Siyasî karar vericilerle daha yoğun bir alışverişe hazırlanmak amacıyla bir analiz yaptık: Başarılı bir birlikte yaşama biz ne katkı sağlıyoruz, neye ihtiyacımız var, hangi konularda devlet makamlarından destek umuyoruz? Bizim için son derece önemli olan bir farkındalık ve öğrenme süreci başlamıştır.

Müslüman nüfusun isteği -kısaca- daha fazla dahil edilme, daha fazla söz hakkı ve yönlendirmedir. Toplumsal katılımın artmasına ve bağlayıcı bir iş birliğine kendi payına düşeni katmaya ve bu sürece uzun vadedi olarak zaman ayırmaya hazırdır. Sağlam ve taşıyıcı bir köprünün oluşması dileğiyle.

Şehir ve kanton temsilcilerinin bu projeyle bize doğru bir adım atma isteğini olağanüstü derecede değerli buluyoruz.

Serhat Köroğlu

Türk-İslam Derneği Aksa Camii Yönetim Kurulu Üyesi

Nimetulla Veseli

İslami-Arnaut Topluluğu Mekka Schaffhausen İmamı

Schaffhausen ve İsviçre'de Müslümanlar

Müslümanlar onlarca yıldır İsviçre ve Schaffhausen nüfusunun doğal bir parçasıdır. Başlangıçta iş gücü göçü vardı: Kendi iş gücü yeterli olmadığı için 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye ve Balkanlar'dan çok sayıda göçmen istihdam edildi. Bu kişiler inançlarını da beraberlerinde getirdi. Müslüman nüfus ayrıca mülteci göçüyle arttı; 1990'lı yıllarda eski Yugoslavya'daki savaşların sonucu olarak ve 2000'li yıllardan itibaren Arap ve Afrika ülkelerinden.

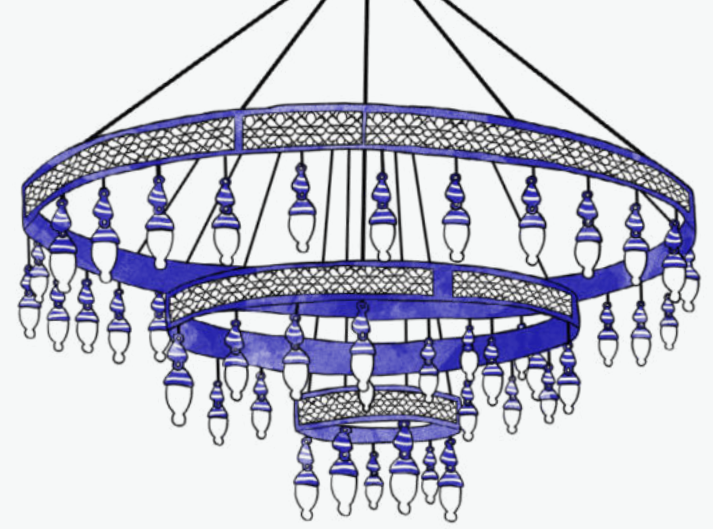
Günümüzde Müslümanlar, İsviçre'de 15 yaş ve üzeri toplam nüfusun ortalama %6'sını oluşturmaktadır. Schaffhausen'in sanayileşmiş yapısı ve göç geçmişi nedeniyle burada Müslüman nüfus oranı İsviçre ortalamasından belirgin biçimde daha yüksektir: Çocuklar ve gençler dahil yaklaşık %11 -yani yaklaşık 10.000 kişi. Bunların birçoğu vatandaşlığa alınmıştır. Böylece Müslümanlar, bugün nüfusun yaklaşık %53'ünün mensup olduğu Hristiyanlıktan sonra açık ara en büyük dini topluluğu oluşturmaktadır (karşılaştırma için: diğer tüm dinler birlikte yalnızca yaklaşık %2'dir).

Bugüne kadar İslam, İsviçre'de ne kamu hukuku kapsamında dini topluluk olarak tanınmış ne de kurumsal olarak örgütlenmiştir. Bunun yerine çok sayıda yerel dernek, cami topluluğu ve çatı kuruluş bulunmaktadır.

Schaffhausen'daki durum

Schaffhausen Kantonu'nda toplam dört cami topluluğu vardır. Schaffhausen Türk-İslam Derneği Aksa Camii ile Arnavut İslam Topluluğu Mekka, Schaffhausen'deki sayısal açıdan en güçlü iki dernektir. Ayrıca iki daha küçük topluluk vardır: İslami Merkez Teeba ile Neuhausen İslam Kültür Derneği. Bu projede ilk iki topluluk bizim Müslüman ortaklarımızdır.

Schaffhausen'de ayrıca, diğer İslami geleneklere mensup Müslümanlar da yaşamaktadır. Ancak bunlar kantonda dernek ya da kendilerine ait ibadet mekanları şeklinde temsil edilmedikleri için, mensupları genellikle diğer şehirlerde ilişki kurmaktadır. Bunun yanında, kendini Müslüman olarak gören ancak dinini aktif olarak uygulamayan veya örgütlü olmayan daha büyük bir insan grubu da vardır.

Müslüman proje ortakları

Schaffhausen Türk-İslam Derneği'nin günümüzdeki toplantı ve ibadet yeri, 2022'de tamamlanan Schalterweg 10'daki Aksa Camii'dir. Kökenleri 40 yıl öncesine uzanır: O dönemki Türk kültür derneği ilk ibadet mekanını oluşturmuş ve 1985'te Türkiye'den ilk resmi imam Schaffhausen'a gönderilmiştir. Dernek yaklaşık 320 üyeden oluşmaktadır. Projede çalışma için dernek tarafından görevlendirilen kişi, özverili yönetim kurulu üyesi Serhat Köroğlu'dur.

"Albanisches Islam-Zentrum Mekka Schaffhausen" derneğinin camisi 2003'te kurulmuştur, Stimmerstrasse 44'te bir evde bulunmaktadır ve 2015'ten beri aslen Kuzey Makedonya'dan gelen ve beş dil konuşan İmam Nimetulla Veseli tarafından yönetilmektedir. Veseli, kendi topluluğunun çocuklarının yanı sıra Neuhausen'daki öğrencilere de İslam hakkında ders vermektedir. Başından itibaren Schaffhausen Dinlerarası Diyalog'a katılmış ve Köprü Kurucular Projesi'ne bizzat katkı sunmaktadır. Sürekli büyüyen dernek bugün yaklaşık 450 (aile) üyeye sahiptir.

Geniş Kapsamlı Bir İhtiyaç Tespiti

Müslüman nüfusun bakış açısından en önemli eylem alanlarını belirlemek için proje ekibi 2025 yılında geniş kapsamlı bir anket gerçekleştirdi. Bunun için, kişisel çevrede Müslüman kişiler kazanıldı; bu kişiler de kendi yaşam çevrelerindeki gruplar veya bireylerle çalıştı. Toplamda Schaffhausen Müslüman topluluğundan 225 geri bildirim alındı. Katılımcılar ağırlıklı olarak Türk, Arnavut, Makedon ve Boşnak topluluklarına mensuptur; daha küçük bir kısmı Suriyeli topluluktur. 18 yaş altından 70 yaş üstüne kadar farklı yaş gruplarını, farklı cinsiyetleri ve Sünni, Alevi ve seküler dahil çeşitli mezhepsel aidiyetleri temsil ederler. Müslümanların çoğu hiçbir cami cemaatine bağlı değildir; bu da iletişim kurmayı zorlaştırmıştır. Anketin bir bölümü çevrim içi yapılarak mümkün olduğunca geniş bir katılım sağlanabildiğiştir.

Toplanan talepler tematik olarak sınıflandırılmış ve özetlenmiştir. Geniş bir ihtiyaç yelpazesi ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, hangi konuların özellikle merkezi ve acil algılandığı konusunda dikkat çekici bir ortaklık görülmüştür. En önemli olanlar bu broşürde sunulmaktadır.* Her konu için önce kısaca bağlam açıklanır. Ardından mümkün olan yerlerde, köprünün iki tarafı –kamu makamları ve cami toplulukları– için olası bir sonraki çalışma adına düşünce uyandıran öneriler verilir.

* Not: Okul konusu özellikle önemli değerlendirilmiştir. Ancak ele alınması, bu broşürün çerçevesini aşacak bir derinlik ve kapsam gerektireceğinden, bilinçli olarak kapsam dışında bırakılmıştır.

1. Ayrımcılığa Karşı Koruma

Bağlam

Müslümanlar sık sık genelleyici önyargılardan zarar görmektedir. Haksız yere toplumsal sorunlar onlara atfedilir. Ayrıca çoğu zaman tehditkâr veya güvenlik riski olarak gösterilirler. Buna Müslüman karşıtlığı denir.

Bu durumun yaygın olduğu, Şubat 2025'te yayımlanan anti-Müslüman ırkçılığa ilişkin ulusal bir çalışma (1) ile görülmektedir. Buna göre İsviçre'de yaşayan Müslümanların %35'inden fazlası ırkçı ayrımcılıktan etkilenirken, İsviçrelilerin üçte ikisinden fazlası Müslümanlara karşı güçlü önyargılar taşımaktadır. Ayrıca yüksek bir "bildirilmeyen vaka" oranı olduğu ve etkilenenlerin yalnızca çok küçük bir kısmının bu tür olayları resmî olarak bildirdiği de görülmüştür; ya ciddiye alınmama endişesi nedeniyle ya da bildirim noktalarına duyulan güvensizlikten.

Müslüman karşıtlığı hayatın tüm alanlarında mevcuttur. Ayrımcı deneyimlerin en çoğu iş piyasasında yaşanır; bunu okul ve kamu kurumları izler. Müslümanlar polisle ilişkilerde de tekrar tekrar ayrımcılık yaşadıklarını belirtir; ayrıca medyanın çoğunlukla İslam hakkında olumsuz haber yapması ve anti-Müslüman stereotipleri ve söylemleri yayması da bu deneyimleri artırmaktadır.

(1) Noemi Trucco, Asmaa Dehbi, Amir Dziri, Hansjörg Schmid: Antimuslimischer Rassismus in der Schweiz: Grundlagenstudie. SZIG/CSIS-Studies 12, Centre Suisse Islam et Société, Université de Fribourg 2025.

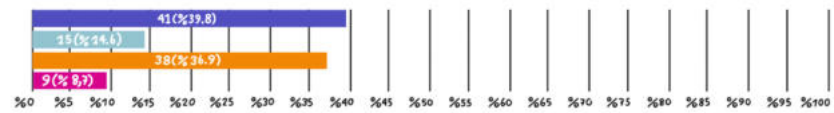
Schaffhausen anketinin sonuçları

Birçok katılımcı Schaffhausen’de kendini iyi hissettiğini ifade etmiştir; aynı zamanda birçok kişi ayrımcılık deneyimlerinden de söz etmiştir. Bu görünen çelişki şöyle açıklanabilir: İyi hissetme çoğunlukla kişisel çevreyle ilgilidir; aile, arkadaş çevresi ve tanıdık yerler güven ve aidiyet sağlar. Ayrımcılık ise çoğunlukla belirli durumlarda yaşanır; örneğin iş hayatında, ev ararken veya kamusal alandaki önyargılar nedeniyle. Yani kişi şehirde kendini evinde hissedebilir, yine de her zaman eşit muamele görmediği duygusunu yaşayabilir.

Ayrımcılıktan özellikle başörtüsü takan kadınlar daha sık etkilenmektedir. Hicab takmanın -meslekî yeterliliğe rağmen- çıraklık/meslek eğitimi yeri ararken veya meslekte dezavantajlara yol açtığı bildirilmektedir. Aynı zamanda, kendi entegrasyon isteğinin veya topluma bağlılığının sorgulanacağından korkulduğu için bu konu hakkında konuşulmaması da söz konusudur. Bu suskunluk ek damgalanmadan korusa da, diyalogu ve önyargılarla mücadeleyi zorlaştırır. Ancak ayrımcılık görünür kılınıp kabul edildiğinde önyargılar azaltılabilir ve eşit haklara dayalı bir birlikte yaşam desteklenebilir. Genel olarak Schaffhausen’deki Müslümanlar, anti-Müslüman ırkçılığa karşı korunmak istemektedir.

Schaffhausen’de başörtüsü nedeniyle ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyor musunuz? Çoktan seçmeli, yanıtlanmış, yanıtlanmamış

Yanıt	Yanıt sayısı	Oran
● Evet	41	%39,8
● Hayır	15	%14,6
● Her zaman değil	38	%36,9
● Bilmiyorum	9	%8,7

103 Müslüman kadınla yapılan anket şunu göstermektedir: Ankete katılan kadınların %40’ı başörtüsü taktığı için ayrımcılığa uğradığını, %45’i kısmen ayrımcılığa uğradığını hissetmektedir. Yalnızca %15’i bu nedenle ayrımcılığa uğramadığını belirtmiştir.

Bir ombudsmanlık birimi isteği

Birden fazla kez, İslam karşıtlığı vakalarının bildirilebileceği; danışmanlık veren ve arabuluculuk yapan tarafsız, bağımsız bir başvuru noktasına ihtiyaç dile getirilmiştir. Şehir ve kanton, Integres aracılığıyla hâlihazırda böyle bir birim yürütmektedir; ancak bu birim yalnızca anti-Müslüman ırkçılığa özel değildir ve Müslüman topluluk bu hizmetten yeterince yararlanmamaktadır.

Cami derneklerine yönelik öneriler:

- Integres’in sunduğu hizmetin topluluk içinde aktif şekilde duyurulması.
- Fikir alışverişi yapılabilecek, vakaların konuşulabileceği ve uygulamaların geliştirilebileceği; başvuru birimiyle iş birliği yapacak deneyimli irtibat kişileri belirlenmesi.
- Olayları bildirmenin her durumda faydalı ve önemli olduğu konusunda farkındalık oluşturulması; yalnızca bireysel fayda için değil, hedeflenen toplumsal değişim için de.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Mevcut ayrımcılık ve ırkçılık karşıtı başvuru biriminin güçlendirilmesi ve Müslümanların konularını daha hedefli ele alabilmek için uzmanlık ve kaynakların artırılması.
- Bu özel ayrımcılık biçimiyle etkili mücadele için gerekli olabilecek ilave tedbirlerin belirlenmesi.

Ayrımcılığı Önleme ve Farkındalık

Anket şunu göstermiştir: Müslümanlara yönelik yaygın ayrımcılık ve bunun etkilenenler üzerinde yarattığı büyük yük, sorunun kökten ve kararlı biçimde ele alınmasını gerektirir. Karşılaşma ortamları oluşturmak, önyargıları azaltmanın etkili bir yoludur. Farkındalık ve önleme ise vazgeçilmez bir diğer anahtardır: Mevcut olumsuz tutumların fark edilmesine yardımcı olur ve önyargıların daha oluşmadan önlenebileceği noktada devreye girer. Schaffhausen'deki Müslüman topluluk, okullar, kamu kurumları ve işverenler için bilinçlendirme kampanyalarının yürütülmesini güçlü biçimde önermektedir.

Cami dernekleri ve kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Ayrımcılık ve çeşitlilik alanında başka yerlerde başarıyla uygulanmış hizmetler hakkında bilgi toplanması.
- İşverenleri bilgilendirmek ve okullarda farkındalık oluşturmak için uygun programların birlikte geliştirilmesi.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Sürdürülebilir önleme ve farkındalık tedbirlerinin uygulanması için yeterli kaynakların sağlanması.
- Özellikle sağlık alanında; çeşitlilik odaklı işe alım ve bilgilendirme/farkındalık etkinlikleri düzenleyerek işveren olarak örnek bir rol üstlenilmesi.

Medyada İslam'ın Sunumu

Müslüman nüfusun kamuoyundaki algısında medyanın büyük sorumluluğu vardır. Müslümanların yaşam gerçeklikleri çoğu zaman tek taraflı ve çatışma odaklı sunulmakta, radikalleşme veya dini ayrışmaya ilişkin haberler baskın olmaktadır. Bu olumsuz tablo Schaffhausen'deki Müslümanları da ciddi biçimde yormaktadır. Daha çeşitli ve yapıcı bir görünürlük istemektedirler; toplumsal gerilimleri azaltmak ve Schaffhausen'deki Müslüman vatandaşların tanınmasını ve katılımını genel olarak güçlendirmek için de.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- Medya talepleri için profesyonel irtibat kişilerinin belirlenmesi (Schaffhausen Dinlerarası Diyalog içinde de).
- Bu kişilerin Schaffhausen medyasıyla ağ kurması.

Kamu makamları ve basına yönelik öneriler:

- Müslüman medya sorumluları ile birlikte ve dış uzmanların da dâhil edilmesiyle medya için eğitimler düzenlenmesi: Anti-Müslüman anlatıların tanınması, bunlarla sorumlu şekilde başa çıkma.

2. Manevi Rehberlik ve Dinî/Kültürel Hassas Hizmetlere Erişim

Bağlam

İsviçre’de din özgürlüğü geçerlidir; ancak Müslümanlar için inancın yaşanması pratikte çoğu zaman zordur. Örneğin çoğu kantonda kamu kurumlarında kadrolu Müslüman manevi rehberler bulunmazken; hastaneler, bakım evleri, cezaevleri ve diğer kurumlarda Hristiyanlar için iyi eğitilmiş din görevlileri tarafından sağlanan sürekli ve profesyonel destek olağan kabul edilmektedir.

İmamların manevi rehberlik alanındaki gönüllü emeği çok büyüktür. Ancak kamu kurumlarında artan ihtiyacı artık karşılayamamaktadır; bu da hem hizmette boşluklara hem de kalite ve erişilebilirliğin azalmasına yol açmaktadır.

Kurumsal zeminin yetersiz olması, ayrıca tıbbi ve bakım personeliyle koordinasyonu zorlaştırmakta ve kültürel-dini ihtiyaçlara duyarlı bir hizmet sunumunu engellemektedir. Schaffhausen’de 2013’ten beri cenaze yıkama dahil Müslüman definleri mümkündür; ancak bunlar ek emek/masraf gerektirmektedir. Ayrıca kamu kurumlarında veya iş yerlerinde namaz için kullanılacak mekanlar neredeyse hiç yoktur.

Bu eksiklikler İsviçre toplumunun çok dinli çeşitliliğini yansıtmamakta ve Federal Anayasa’nın 15. maddesine göre din özgürlüğünün fiilen güvence altına alınmasını zorlaştırmaktadır.

Schaffhausen anketinin sonuçları

Saygılı ve kapsayıcı bir hizmetin temeli olarak, çok dilli sağlık ve sosyal hizmetlere erişim ile dini hassasiyete sahip bakım hizmetlerine duyulan ihtiyaç sıkça vurgulanmıştır. Örneğin bakım personeli; namaz, Ramazan’da oruç veya ritüel kurallar gibi dini uygulamaları ve ihtiyaçları anlamalı ve saygı göstermelidir. Bu, özellikle vücut bakımı veya ölüm gibi hassas durumlarda geçerlidir.

Cami toplulukları, belli ölçüde bugüne kadar dini bakım ve Müslüman hastaların, kurum sakinlerinin veya tutukluların psikososyal ihtiyaçlarından sorumlu kişilerin kadrolu yapıları ve profesyonelleşmesi için yeterince yatırım yapılmamış olmasını da kendi eksikleri olarak görmektedir. Devletin uygun desteğiyle, gelecekte Müslüman manevi rehberliği profesyonelleştirmek ve sistematik olarak kurumsallaştırmak onlar için önemli bir hedefdir.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- Manevi rehberlik alanında kadrolu yapıların kurulması.
- Bakım ve tıbbi personel için eğitim modüllerinin geliştirilmesine katkı sağlanması.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Kurumların dini ve kültürel hassas yaklaşımlara açılması.
- Sağlık ve sosyal kurumlarda uygun eğitim ve ileri eğitimlerin teşvik edilmesi; örneğin Fribourg Üniversitesi İsviçre İslam ve Toplum Merkezi (SZIG) ile iş birliği şeklinde.
- Kalite güvence amacıyla, Müslüman dinî rehberler için ileri eğitimlerin ortak finansmanı; örneğin “Kamu Kurumlarında Müslüman Manevî Rehberlik” CAS (Certificate of Advanced Studies) - İleri Derece Sertifika kursu.
- Kamu kurumlarında Müslüman manevi rehberliğin kurulması, işletilmesi ve ortak finansmanında destek; gerekirse kurulacak bir dernek ile birlikte.

3. Sosyal Katılım ve Entegrasyon

Bağlam

Sosyal katılım, sadece “orada bulunmaktan” çok daha fazlasıdır. Müslümanlar için, toplumun eşit değerli üyeleri olarak tanınmak ve birlikte şekillendirme imkânlarına sahip olmak anlamına gelir. Entegrasyon; her yönden uyum sağlamak zorunda olmak değil, kendi dini ve kültürel kimliğini özgürce yaşayabilmek ve aynı zamanda toplumsal yaşama aktif ve eşit biçimde katılabilmektir.

Toplumsal birlikte yaşama katılımının teşviki, diğer hususların yanı sıra mevcut hizmet ve tekliflere erişime dayanır. Schaffhausen kantonu ve şehrinde, ebeveyn danışmanlıklarından spor tekliflerine, kültürel etkinliklerden meslek danışmanlığına, gençler için boş zaman tekliflerine veya özel entegrasyon programlarına kadar geniş bir yelpaze vardır. Ancak bunların çoğunun Müslüman nüfus tarafından bilinmediği ya da erişimin zor olduğu görülmüştür.

Zorlaştırıcı yapısal sorunlar olabilir: Sıklıkla çok dilli bilgi eksiktir, iletişim yetersizdir ya da kamu makamları ve kurumların, Müslümanları kendileri için var olan tekliflerden haberdar etmek üzere hedefli şekilde ulaşması eksiktir. Müslüman topluluklar tarafında ise, kendi yapılarına odaklanma nedeniyle devlet ve kamusal kurumlarla ağ kurma yetersiz kalabilir.

Çoğunluk toplumun Müslümanlara yönelik olumsuz ve eksiklik odaklı bakışı da erişimi zorlaştırır. Tartışmalar ve teklifler, Müslüman topluluğun kaynaklarını ve olumlu katkılarını toplum için bir zenginlik olarak vurgulamak yerine, sözde sorun alanlarını gidermeye odaklandığında; bu durum caydırıcı olur ve entegrasyonu engeller.

Schaffhausen anketinin sonuçları

Eğitim, boş zaman ve spor alanlarında –Müslüman çocuklar, gençler, yaşlılar ve özellikle kadınlar için– Müslümanlara özgü tekliflere duyulan ihtiyaç sıkça dile getirilmiştir. Cinsiyete dayalı ayırım, dini ve kültürel gereklilikleri karşılamak için Müslüman topluluklarda çoğu zaman önemlidir. Ancak bazı durumlarda, bu tür imkanların aktif şekilde oluşturulması için bugüne kadar pek az şey yapıldığı da görülmüştür. Bu tür özel tekliflerin entegrasyon açısından her durumda hedefe uygun olup olmadığı tartışılmalıdır.

Toplumsal beklentiler düzeyinde, kabul görmek için sürekli uyumlu görünmek zorunda kalma baskısının hissedildiği sıkça dile getirilmiştir. Schaffhausen'deki Müslümanlar, bu yıpratıcı psikolojik baskının azaltılması için destek istemektedir.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- Örneğin kadınlara yönelik yüzme kursu gibi kendi fikirlerini veya özel ihtiyaçlarını örgütleme ve hayata geçirmede öz inisiyatifin artırılması.
- Dinlerarası diyaloga katılım ve iç İslami diyalogun sürdürülmesi.
- Topluluk üyeleri için İsviçre'nin siyasi sistemi hakkında eğitimler sunulması.
- Kamuya açık Müslüman kültür etkinliklerinin düzenlenmesi.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Mevcut tekliflerin daha iyi duyurulması ve erişilebilirliğinin artırılması; Müslümanlara özel teklif her yerde gerekli değildir (ancak genç Müslümanlar için gençlik çalışması yapıları içinde teklifler gereklidir).
- Gönüllülüğün sınırlarına ulaştığı yerlerde Müslümanların gönüllü emeğinin teşviki ve tanınması.
- Açık cami günleri gibi Müslüman kültür etkinliklerinin desteklenmesi.
- Yeni taşınanları veya erişilmesi zor grupları (yaşlılar, kadınlar, aile birleşimiyle gelenler) bilgilendirmede cami topluluklarının aktarıcı rolünde kullanılması.

4. Söz Hakkı ve Kamusal Görevlere Katılım

Bağlam

Yaygın önyargıların aksine, birçok Müslüman İsviçre'nin demokratik kurumlarına ve değerlerine bağlıdır. Dernek çalışmalarında sıkça güçlü bir şekilde yer alırlar ve siyasi katılım isteği yaygındır. Müslüman örgütlerin siyasi süreçlere ve uzman komisyonlara dahil edilmesini isterler. Ancak bunun önünde çeşitli engeller vardır.

İsviçre pasaportu olmayan Müslümanlar, seçim ve oylamalara katılma gibi siyasi haklardan dışlanmışlardır. Yüksek vatandaşlığa geçiş eşikleri ve sıkı prosedürler, göçle gelenlerin siyasi katılımını yıllarca geciktirir. Müslüman toplulukların resmi tanınmasının olmaması da siyasi süreçlere kurumsal dahil edilmelerini zorlaştırır.

Toplumsal engeller de etkilidir: Günlük hayatta güvensizlik ve önyargılarla veya ayrımcılık deneyimleriyle karşılaşmak, bazı Müslümanlarda sürekli kendini açıklama zorunluluğu hissi yaratır ya da geri çekilmeye yol açar. İslam'ın siyasette sıkça "sorun" olarak gösterilmesi de kamusal katılım motivasyonunu ve aidiyet hissini zayıflatabilir. Dezavantajlar veya taleplerinin siyaset ve kamu makamları tarafından ciddiye alınmaması gibi tekrarlanan olumsuz deneyimler güven kaybına yol açar. Bu da birlikte şekillendirme isteğini zayıflatır ve sosyal mesafeyi artırır; oysa entegrasyon için tam tersi gerekir.

Müslüman topluluklar tarafında da öz temsil ve ağların yapısal desteklenmesi kısmen eksiktir. Birçok Müslüman örgüt tamamen gönüllülükle çalışır; bu nedenle kamusal lobi faaliyetleri veya siyasi eğitim için neredeyse hiç kaynağı yoktur.

Schaffhausen anketinin sonuçları

Anket kapsamında dile getirilen taleplerin çoğu siyasi katılım, eşitlik ve kamusal görevlere katılım ile ilgilidir. Schaffhausen'deki Müslümanlar, kamu makamlarına bilgi aktarmak, bilgilendirmek ve İslam'ı ilgilendiren konularda onlarla iş birliği yapmak istemektedir. Danışılmak ve karar süreçlerine dâhil edilmek istiyorlar.

Merkezi bir konu, radikalleşmeye karşı çabadır. İslam hakkında sağlam ve nesnel bilgi, önlemede en etkili araçtır. Bu nedenle, Neuhausen'da devlet okulunda başarıyla uygulanmaya başlanan İslam dersinin genişletilmesine destek olmak isterler. Bu ders çocuklara dinleri hakkında gerçekçi ve farklılaştırılmış bir bakış kazandırır ve böylece önleyici etki gösterir.

Daha önce de anılan sürekli uyum sağlamak zorunda olma baskısından bahsedildi. Bu baskı, Müslümanlardan çoğu zaman tamamen "helvetik" (İsviçre'ye özgü) alışkanlıklara uyum bekleyen siyasi kurumlar tarafından da oluşur. Bu asimilasyon politikası, Müslüman azınlığın kültürel ve dini taleplerini pek dikkate almaz. Schaffhausen topluluğu entegrasyonun asimilasyonla aynı olmadığını bilir. İnsanların aynı anda birden fazla kimliği yaşayabileceğini –örneğin Müslüman ve İsviçreli olmayı– kabul eden açık bir tutum istemektedir.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- Camilerde siyaset ve eğitim hakkında bilgilendirme etkinlikleri düzenlenmesi.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Olumlu geri bildirim, duyulma ve ciddiye alınma deneyimlerini mümkün kılarak güven inşası.
- İslam'ı ilgilendiren konularda cami dernekleriyle iş birliği.
- Ulusal çalışmaların da gösterdiği üzere, yaygın önyargılar gerçeğe uymadığından; Müslümanların yaşam gerçekliği hakkında nüfusun daha fazla nesnel biçimde bilgilendirilmesi.
- Camilerde siyaset ve eğitim hakkında bilgilendirme etkinlikleri için konuşmacıların sağlanması.

Camilere Yönelik Geniş Kamusal İlgi

Schaffhausen camileri, düzenli gerçekleştirdikleri rehberli turlarla belirgin bir kamusal ilgiye yanıt vermektedir. Bu sayede eğitim çalışmalarına önemli bir katkı sunar ve dinlerarası diyalogu teşvik ederler. Özellikle mimarisiyle dikkat çeken Aksa Camii merak uyandırır; yapım biçimi, işlevler ve dinî uygulamalar hakkında içgörü sağlar.

Cami turları doğrudan karşılaşmalar yaratır, önyargıların azaltılmasını mümkün kılar ve barışçıl birlikte yaşamı destekler. Dernekler için ayrıca, faaliyetlerini ve inançlarının içeriğini şeffaf biçimde aktarma fırsatı anlamına gelir.

Özellikle okullar, cami ziyaretlerini dersin bir parçası olarak kullanarak çocuklara ve gençlere dinler ve farklı yaşam biçimleri hakkında uygulamalı bilgi kazandırır. Talep o kadar yüksektir ki, katılanların gönüllü emeği zorlanma sınırına ulaşmaktadır.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- Bu kamusal çalışmanın talep ve önemine uygun şekilde profesyonel yapıların kurulması.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Okullar ve kamu için yapılan cami turları kapsamında gönüllü emeğin resmi olarak tanınması.
- Emek karşılığı ödemelerle (masraf karşılığı) turların finansal olarak desteklenmesi.

Bilgilendirme Yoluyla Radikalleşmeyi Önleme: Okullarda İslam Dersi

2022 yazından beri Neuhausen'da Müslüman ortaokul öğrencileri için İslam dersi sunulmaktadır. Ders, Arnavut camisinin imamı Nimetulla Veseli tarafından yürütülmektedir; Almanca olarak ve Schaffhausen Pedagoji Yüksekokulu'nun öğretmenleri ve öğrencileri tarafından şeffaf bir kalite kontrolüyle. Teklif, Schaffhausen Dinlerarası Diyalog ile iş birliği içinde kurulmuş ve Federal Polis Dairesi (fedpol) tarafından aşırıcılığı önleme tedbiri olarak finansal desteklenmiştir. Dersin uzun vadeli finansmanı ve genişletilmesi için VIUSH destek derneği kurulmuştur.

Çocuklar böylece inançlarını; pedagojik olarak denetlenmiş ve toplumsal olarak tanınan içerikler üzerinden öğrenebilmektedir. Bu, onları aşırılıkçı etkilerden ve internetteki dezenformasyondan da korur. Pilot yılda Kirchacker ve Rosenberg okul binalarında tamamen olumlu geri bildirimler alınması sayesinde, İslam dersi 2025'te Gemeindewiesen okul binasına genişletilebilmiştir.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- İlave eğitimli personelin yetiştirilmesi.
- Camiler arası iş birliği.
- Teklifin tanıtımının yapılması.

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- İslam dersinin Schaffhausen okullarına da genişletilmesi.
- Finansmanın güvence altına alınması.
- Müslüman öğretmenlere didaktik destek için Pedagoji Yüksekokulu'nun kurumsal olarak sürece dahil edilmesi.

Dinlerarası Diyalog

20 yıl önce Schaffhausen Dinlerarası Diyalog kurulmuştur. O tarihten bu yana farklı dini toplulukların temsilcileri, din sınırlarını aşan güvene dayalı bir alışveriş için düzenli olarak bir araya gelmekte ve kamu için de düzenli karşılaşma etkinlikleri sunmaktadır.

Bunun mümkün kıldığı karşılaşma ve iş birliği, toplumsal birlikteliği güçlendirir ve demokratik bir toplum için temel olan saygılı bir birlikte yaşamı teşvik eder.

Katılımcılar çoğunlukla kendi dinlerinin uzmanları değil; dini kendileri için kişisel olarak önemli olan insanlardır. Grubun bileşimi zaman içinde değişmiştir. Birçok kişi için, mesleki yükümlülüklerin yanında diyaloga zaman ayırmak bir zorluktur. Buna rağmen, dinler arasındaki kurumsallaşmış alışveriş vazgeçilmezdir ve en büyük dini azınlık olarak Müslüman topluluklar buna bağlayıcı ve aktif biçimde katılmalıdır.

Kamu makamları için de Dinlerarası Diyalog büyük önem taşır; çünkü radikalleşmeye karşı Ulusal Eylem Planı gibi diğer toplumsal konularda da, başka ilgili gruplarla iş birliği için değerli erişim imkanları sağlayabilir. Ayrıca Schaffhausen'de temsil edilen dinler hakkında yüksek bir yetkinlik birikimini de içinde barındırır.

Cami topluluklarına yönelik öneriler:

- Heterojen bir grup adına konuşmaya hazır kişilerin desteklenmesi.
- Dinlerarası Diyalog'a, yuvarlak masalara ve uzman komisyonlarına katılım

Kamu makamlarına yönelik öneriler:

- Barışçıl diyalog için tarafsız mekanların sağlanması.
- Yuvarlak masalar ve uzman komisyonlarında Müslüman derneklerin katılımının güvence altına alınması.

Son Söz – İslam Danışmanlığı / Eugen Biser Vakfı

Eugen Biser Vakfı'nda Ekim 2023'te "Belediyede Köprüler Kurmak – DACH Bölgesinde Müslüman Katılımı ve Toplumsal Birlikte Yaşam" projesi başlatıldı. Robert Bosch Vakfı'nın desteğiyle, Almanya, Avusturya ve İsviçre'de altı belediyeye –Basel, Schaffhausen, Dornbirn, Salzburg, Stuttgart ve Augsburg– Müslüman gruplarla birlikte toplumsal açıdan ilgili bir projeyi hayata geçirirken eşlik etmektedir. Üç ülke, yapılar ve hukuki çerçeve koşulları bakımından farklılık göstermektedir. Aynı zamanda her şehir de kendi özelliklerini taşır.

Schaffhausen'de Integres ile, yıllardır entegrasyon ve göç konularıyla ilgilenen ve farklı dini topluluklarla –yerel İslam topluluklarıyla da– alışveriş içinde olan bir uzman birim bulunmaktadır. Ayrıca uzun zamandır sağlam bir dinlerarası diyalog çevresi aktiftir. Tüm bunlar, 2024 baharında Integres ve iki cami topluluğu –Türk-İslam Derneği Aksa Camii ve İslami-Arnavut Topluluğu Mekka Schaffhausen– ile başlayan Schaffhausen iş birliğimiz için mükemmel bir temel oluşturmuştur.

Birlikte; şehirdeki Müslüman nüfusun taleplerini ve ihtiyaçlarını özlü ve nesnel biçimde ortaya koyan ve kamu makamları ile İslam toplulukları için öneriler formüle eden okunmaya değer bir broşür hazırlanmıştır. Bunun için iki İslam topluluğunun temsilcileri, broşüre temel teşkil eden oldukça kapsamlı bir ihtiyaç analizi hazırlamış; bu çalışma büyük takdiri hak etmektedir. Müslümanların bu analizde ve tüm projede ortaya koydukları emek yeterince takdir edilemez; çünkü gönüllü olarak

katkı sunmuş ve bu sürece çok zaman yatırmışlardır. Ortaya çıkan ürün gerçekten değerlidir ve Schaffhausen'de İslam topluluklarıyla iş birliği ile Müslümanlarla birlikte yaşam konularında gelecekte sürdürülebilir gelişmeler için bir temel oluşturmaktadır.

Gelecek için, Schaffhausen'da projeye dahil olan tüm kişi ve kurumlara, alışverişi kesintisiz sürdürmelerini ve yeni projeleri birlikte üstlenmelerini öneriyoruz. Bu tür projeler, şimdi başlatılan süreci sürdürülebilir biçimde ilerletebilir ve uzun vadede olumlu değişiklikler sağlayabilir.

DACH bölgesindeki İslam Danışmanlığı ekibi olarak Schaffhausen'deki ziyaretlerimizde her zaman kendimizi iyi hissettik. Dahil olan tüm aktörlerle hızlıca bir güven ilişkisi kurmayı başardık; bu da açık ve dürüst, yer yer eleştirel ancak her zaman çözüm odaklı tartışmalar yürüterek birlikte çalışmamızı mümkün kıldı. Bunun için Integres'ten Sara De Ventura ve Bettina Bussinger'e, Schaffhausen Dinlerarası Diyalog'dan Joachim Finger'e, Aksa Camii'nden Serhat Köroğlu'na ve İslami-Arnavut Topluluğu Mekka'dan İmam Nimetulla Veseli'ye içten teşekkür ederiz. Gelecek için Schaffhausen'de verimli bir birlikte yaşam dileriz.

Dr. Hussein Hamdan
Proje Lideri

Tim Florian Siegmund
Proje Koordinatörü

Integres
Integrationsfachstelle Region Schaffhausen

In t eg res

Interreligiöser Dialog Schaffhausen

Islamberatung
in Bayern

EUGEN BISER
STIFTUNG

Robert Bosch
Stiftung